Taigi 2013 m. tyrimų medžiagoje galima rasti duomenų, leidžiančių atkurti XVI–XIX a. Odų gatvelės (vėliau Frydricho priemiesčio) bei viso Klaipėdos miesto praeities vaizdinius – pažinti XVI a. pabaigoje – XX a. I pusėje gyvavusį kvartalą ir bendruomenę, kuri katastrofiškai nukentėjo II Pasaulinio karo metu.

Turgaus Sq. 12 and 14

In 2013, an excavation was conducted on the plots at Turgaus Sq. 12 and 14 in the SW part of Klaipėda Old Town. Three trenches (a total of 399.16 m^2) were excavated on the plot at Turgaus Sq. 12) and four test pits (a total of 8 m^2) on the plot at Turgaus Sq. 14 (Fig. 1). The discovered cultural layer was 1.9–2.7 m thick. Based on the discovered finds, the investigated layers and structures (Figs. 2, 5, 6) date to the late 16th–21st centuries. An abundant collection of bones, household pottery, structural ceramics, glass artefacts, coins, ornaments, etc. was amassed during the investigation. Due to the systematic use of a metal detector, the largest coin collection (73 coins) of any Klaipėda Old Town investigation was assembled (Figs. 7–9). Several structures (lime hydration / rubbish boxes, a rubbish collector, storage pits, and the remains of fence pickets), which should be connected with the courtyard infrastructural elements of the neighbouring houses, were also discovered (Fig. 3). The drainage system (Fig. 4), which was apparently installed in order to dry out a wet place, should be mentioned separately and should be connected with the first attempt to develop the plot and its surroundings in the late 16th – early 17th centuries.

Gintautas Zabiela

Žvalgomieji tyrimai Klaipėdoje

Klaipėdos senojo miesto vietos su priemiesčiais (UK 27077) teritorijos PR dalyje 3 vietose 2013 m. vykdyti žvalgomieji tyrimai. Visi jie vyko dėl numatomos vykdyti ūkinės veiklos.

Didžiojoje Vandens g. 28 planuojamas čia esančio 1890 m. statyto mūrinio dviaukščio gyvenamojo namo remontas. Norint nustatyti šio pastato pamatų įgilinimą bei būklę, ties jo sienomis iš pastato vidinės pusės ištirti 5 šurfai (bendras 5 m^2 plotas). Kadangi tyrinėta vieta yra buvusios Danės senvagės, galutinai užpiltos tik XVIII a., vietoje, kasti riboto gylio šurfai. Pasiekus pastato pamatų apačią bei užpilto molio, atstojančio hidroizoliacinį sluoksnį nuo iš apačios besiskverbiančio vandens, sluoksnį (šurfai 1, 3, 4), šurfų kasimas 1,1–1,4 m gylyje nutrauktas. Tyrinėtose XX a. nesuardytose vietose po maždaug 30 cm storio nevertingais po buvusiomis grindimis suformuotais XX a. sluoksniais aptikti XVIII–XIX a. supiltinio pobūdžio kultūriniai sluoksniai su gausiais to meto radiniais (žiestos keramikos šukėmis, stiklo, pypkių fragmentais, geležinėmis vinimis, paskirais koklių fragmentais). Po jais šurfuose 1 ir 5 pasiektas pilkos žemės su paskirais gyvulių kaulais ir kitokiais radiniais sluoksnis, žymėjęs žemės paviršių XVIII a. Pastato pamatai įrengti supiltiniuose sluoksniuose iškasus 40–60 cm (atskirose vietose gali būti iki 90 cm) gylio griovelį ir jį užpildžius 15–50 cm skersmens akmenimis – apačioje nesurištais, viršuje rištais balkšvu skiediniu. Pamato viršus išlygintas 2 raudonų plytų eilėmis, suformuojant 5–30 cm pločio banketę, pasiektą maždaug 30 cm gylyje.

1 pav. Pypkės galvutės ir koteliai iš Didžiosios Vandens gatvės. L. Zabielaitės nuotr.

Fig. 1. Pipe fragments from Didžiosios Vandens Street.

Registruota 520 radinių: 9 ypatieji (daugiausia geležinių dirbinių fragmentai bei silikatinis šlakas), 15 geležinių vinių, 86 olandiškų pypkių fragmentai (tarp jų 5 galvučių fragmentai (1 pav.)), 26 koklių fragmentai (daugiausia juodai ar baltai glazūruoti su Prūsijos herbu ereliu arba sienelės), 76 įvairaus (butelių, indų, langų) stiklo fragmentai, 14 porceliano šukių, 258 keramikos šukės, 36 čerpių fragmentai (tarp jų vienas su keturkampiame kablyje išspaustu kryžiumi). Taip pat surinkti 385 gyvulių kaulų fragmentai, 4 natūralus titnago gabalėliai, čia pakliuvę su balastiniu smėliu, 2 austrių geldelės. Visa medžiaga labai būdinga vėlyviems Klaipėdos sluoksniams ir iš esmės yra greičiausiai jau XIX a. į žemesnes miesto teritorijos dalis išmestos šiukšlės.

Kiek kitokios kultūrinių sluoksnių klostymosi tendencijos fiksuotos sklype **Tilžės g. 4**. Čia žvalgomieji tyrimai vykdyti siekiant nustatyti šio sklypo kultūrinių sluoksnių archeologinę vertę, išlikimo laipsnį bei paplitimo ribas, pateikti paminklosaugines išvadas dėl jų tolesnio išsaugojimo sklype vykdant projektavimo ir statybos darbus. Tyrimų metu įvairiose sklypo vietose ištirta 20 šurfų – iš viso 78,47 m^2. Tyrinėta vieta yra istoriniame Baltikalnio priemiestyje, kuris iki šiol nepritraukė nei istorikų, nei archeologų dėmesio. Beveik visi jame iki tol vykdyti archeologiniai tyrimai (2009 m. – V. Bračiulis, 2011 m. – V. Bukantaitė, T. Ivanauskas, R. Songailaitė) rezultatų nedavė. Išimtis yra 1993 m. Raimondo Sprainai*čio* (1956–1998) tyrimai sklype Butsargių g. 3, 5, kur ištyrus 54 m^2, aptikti XVIII a. I pusės pamatai, XVII a. pabaigos – XVIII a. I pusės kultūrinis sluoksnis. Apie 1670 m. Juzefo Narūnavičiaus-Naronskio sudarytame Klaipėdos apskrities žemėlapyje pagal dabartinę Tilžės (anksčiau Sendvario (*Althöfshe*)) gatvę (taip pat ir sklypo Tilžės g. 4 ribose) parodytas ištisinis užstatymas gyvenamaisiais namais. Nuo XVIII a. sklypo užstatymas retėjo, pats sklypas įgavo daugiau ūkinę paskirtį. 1910 m. sklypo Š dalyje buvo pastatytas garinio malūno raudonų plytų mūro pastatas, vėliau ne kartą rekonstruotas. Po II Pasaulinio karo didžioji teritorijos dalis buvo užstatyta įvairiais ūkinės gamybinės paskirties pastatais, kurie XXI a. pradžioje nugriauti.

2013 m. žvalgomųjų tyrimų rezultatai sklypo teritorijoje leido išskirti 3 nevienodos kultūrinės vertės zonas (2 pav.). Sklypo Š dalyje maždaug 20–40 m pločio juostoje į P nuo Tilžės gatvės tirtuose šurfuose 1–8, 10 aptiktas geriau ar blogiau išlikęs 30 cm (šurfas 8) – 2 m (šurfas 6) storio XVII–XIX a. kultūrinis sluoksnis su gausiais to laiko radiniais. Surinkti 8 ypatieji radiniai, 106 geležinės vinys, 269 koklių, 69 čerpių, 16 pypkių, 160 stiklų, 15 plytų frag-

mentų, 1390 žiestos keramikos, 72 porceliano šukės, 690 gyvulių kaulų fragmentų, sveriančių 12,024 kg. Šis sluoksnis vietomis smarkiai suardytas įvairių žemės kasimo darbų metu XX a. (šurfai 1, 4, 7, 10), viršuje padengtas nevertingais iki 80 cm storio XX a. sluoksniais.

Vertingiausi sluoksniai aptikti ***šurfe 2***, kastame 2,35 m į Š nuo malūno pastato. Apie 50 cm storio rudo priemolio kultūriniame sluoksnyje 4,6 m² dydžio šurfe rasti 92 koklių fragmentai, 853 puodų šukės bei kitokių radinių. Sluoksnį datuoti padeda jo apatinėje dalyje rastas Prūsijos Georgo Vilhelmo šilingas (1623–1633) bei tik vienas olandiškos pypkės fragmentas (gausiau jos Klaipėdoje plito nuo XVIII a.). Kituose šurfuose buvo daugiau XVIII–XIX a. sluoksniai, labiau į P nuo malūno suformuoti tuo laikotarpiu čia pilant įvairias šiukšles iš miesto. ***Šurfe 5*** toks pilkos žemės su įvairiais radiniais sluoksnis siekia iki 70 cm. Jame rasti 97 koklių fragmentai, kurių didžioji dalis glazūruoti juodai, 61 stiklo šukė, tarp jų nemažai nuo butelių, daug gyvulių kaulų. Sluoksnį datuoja jo apatinėje dalyje rastas Prūsijos Frydricho Vilhelmo III 1825 m. pfenigis.

Nesuardytas natūraliai susiklosčiusio 30 cm storio dirvožemio sluoksnis su paskiromis XVIII–XIX a. keramikos šukėmis, plytgaliais aptiktas sklypo PV dalyje kastame ***šurfe 20*** po 1,1 m storio XX a. užpiltiniais sluoksniais. Ten rasti ir geležiniai dvinariai 16 cm ilgio žąslai su 4,6 cm skersmens grandimis galuose, datuojami XIX a. (3 pav.). Didžiojoje sklypo dalyje pokario laikotarpiu buvo verčiamos sugriautų miesto pastatų griuvenos, kurių storis šurfuose 16, 17 siekia 40–80 cm. Griuvenose pasitaiko ankstyvesnių statybinių detalių, pavyzdžiui, rasta 33x15x10 cm dydžio plytų, būdingų XVII a. Sklypo PR dalyje aptikti tik iki 1,1 m storio XX a. supiltiniai sluoksniai bei po

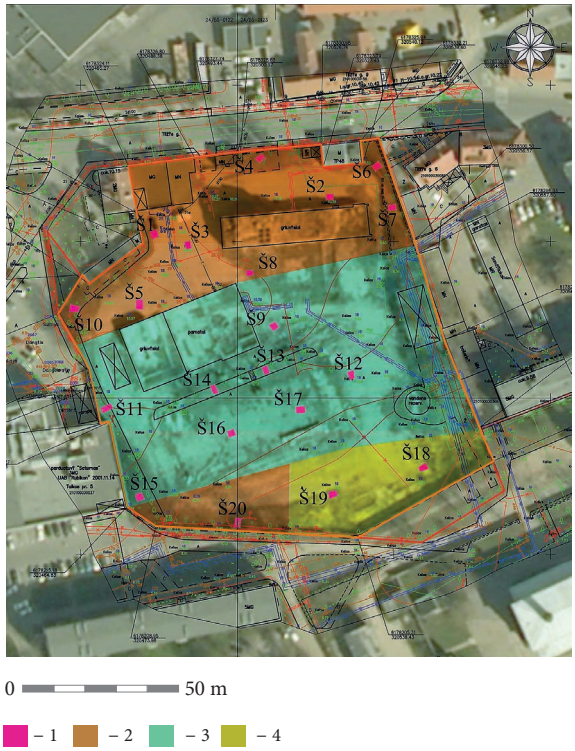

2 pav. Sklypo Tilžės g. 4 tyrimų situacijos planas: 1 – šurfai; 2 – archeologiniu požiūriu vertingas sluoksnis; 3 – XX a. supiltinis sluoksnis; 4 – archeologiškai nevertinga teritorija. R. Kraniausko ir A. Janonytės brėž.

Fig. 2. Situation plan of the excavation on the plot at Tilžės St. 4. 1 – test pits; 2 – the archaeologically valuable layer; 3 – the 20th-century fill layer; 4 – an archaeologically worthless area.

jais esantis pievinio dirvožemio sluoksnis, rodantis čia buvus drėgną negyvenamą vietą.

Paskutinė vieta, kur 2013 m. buvo atliekami archeologiniai tyrimai, yra **Baltikalnio gatvės** rajonas namo 8 aplinkoje. Čia būsimų kanalizacijos šulinių vietose ištirtos 5 nedidelės perkasos (iš viso 20,8 m²), vertingų kultūrinių sluoksnių nerasta. Šiame rajone nuo XVIII a.

3 pav. Geležiniai žąslai iš šurfo 20 Tilžės g. 4. L. Zabielaitės nuotr.

Fig. 3. Iron bits from test pit 20 at Tilžės St. 4.

pradžios iki XX a. pradžios buvusios kapinės, kurios sprendžiant pagal to meto žemėlapius bei archeologinių tyrimų duomenis turėjo būti labiau į PV nuo tyrinėtos vietos, čia esančios ligoninės teritorijoje.

The field evaluations in Klaipėda

In 2013, small-scale excavations were conducted at three places in Klaipėda Old Town. Five test pits (a total of 5 m^2) were excavated at Didžiosios Vandens St. 28 and late 18th–19th-centuries fill layers with contemporaneous potsherds, stove tile fragments, pipe fragments (Fig. 1), glass shards, and roof tile fragments were discovered. 20 test pits (a total of 78.47 m^2) were excavated on the plot at Tilžės St. 4. A 0.3–2 m thick 17th–19th-centuries cultural layer with abundant contemporaneous potsherds, stove tile fragments, glass shards, and other isolated finds (Fig. 2) was discovered in the test pits closer to the street. Only isolated finds were discovered in the test pits excavated deep in the plot (Fig. 3). Five trenches (a total of 20.8 m^2) were excavated in the Baltikalnio Street district but no remains of the cemetery that existed there in the 18th – early 20th centuries were found.

KRAŽIAI

Vitalija Veževičienė,
Mindaugas Grikpėdis

Tyrimai Kražių miestelyje

Prieš pradedant įgyvendinti Kražių miestelio rekonstrukcijos projektą, 2013 m. spalio mėnesį numatytų žemės judinimo darbų vietose buvo atlikti archeologiniai žvalgomieji tyrimai. Jų metu projektuojamų įrengti pėsčiųjų bei dviračių takų, taip pat planuojamų pakloti elektros kabelių vietose bei turgaus aikštės grindinio keitimo vietoje iš viso ištirta 12 bendro 12 m^2 ploto šurfų (1 pav.). Tirti plotai patenka į senojo miesto vietos (UK 13012) bei Kražių kolegijos (UK 1381) saugomas teritorijas.

Ankstesnių archeologinių tyrimų Kražiuose metu daugiausiai tyrinėta buvusi jėzuitų kolegija ir jos aplinka. Tyrimus vykdė: 1975 m. tyrė A. Lisanka, 1988–1989 – R. Sprainaitis (*ATL 1988 ir 1989 metais*, V., 1990, p. 154–157), 2002–2003 – T. Poška (*ATL 2002 metais*, V., 2003, p. 219–220; *ATL 2003 metais*, V., 2005, p. 208–209), 2008 – L. Deveikytė (*ATL 2008 metais*, V., 2009, p. 357–359), 2010–2011 – M. Michelbertas (*ATL 2010 metais*, V., 2011, p. 358–359; *ATL 2011 metais*, V., 2012, p. 408–410). Tyrimų metu aptikta XVI–XX a. radinių, XVI–XVIII a. mūro liekanų, XVII–XVIII a. palaidojimų bei X–XI a. pasaginė segė storėjančiais galais. 1997 m. 3 šurfus turgaus aikštėje ištyrė G. Aleliūnas. Aptikta XVII–XVIII a. keramikos fragmentų (*ATL 1996 ir1997 metais*, V., 1998, p. 360–362).

2013 m. tyrimų metu į R nuo jėzuitų kolegijos bei į ŠV nuo Vytauto ir M. K. Sarbievijaus gatvių sankryžos tirti šurfai 1–4. Šurfe 1 aptik-